

Aurelius Augustinus

Bidden met je handen

Preken over verschillende thema's 2

[*Sermones de diuersis* 358A-396]

Ingeleid, vertaald en van aantekeningen voorzien
door Joke Gehlen - Springorum, Vincent Hunink,
Hans van Reisen en Annemarie Six - Wienen

Inhoud

Inleiding	7
Laatste <i>sermones</i> ?	9
De inhoud van deze bundel: <i>sermones de diuersis</i> 2	11
Ontbrekende preeknummers: wel of niet authentiek	12
Voortgaande discussie	14
Open einde	17
Pastorale inkijkjes	19
Kerkelijk panorama	22
- <i>Donalisten</i>	22
- <i>Arianen</i>	25
- <i>Heidenen</i>	27
Waarde en betekenis	29
Over deze vertaling	31
Praktische informatie	32
1. Eerste voetnoot	32
2. Schriftcitaten en -verwijzingen	32
3. Paragraafnummers en tussenkopjes	32
4. Gebruikte afkortingen in literatuurverwijzingen	33
5. Gebruikte afkortingen van de Bijbelboeken	33
6. Lijst van behandelde Bijbelteksten	34
7. Tabel van preeknummers	34
Literatuur	36
1. Latijnse tekstuittgaven	36
2. Vertalingen	37
3. Achtergrondliteratuur	39

Bidden met je handen	41	
Sermo 358A	Zaaien in droefheid, oogsten in vreugde	43
Sermo 359	Eén in Christus	45
Sermo 359A	Niemand kan op aarde gelukkig zijn	59
Sermo 359B	Gehoorzaam uit liefde	76
Sermo 360A	Versillende kleuren, één weefsel	102
Sermo 360B	Oog van het hart	117
Sermo 360C	Afgedwongen eenheid	141
Sermo 361	Staan de doden op?	146
Sermo 362	Hoe ziet eeuwig leven eruit?	167
Sermo 362A	De toekomst voorzegt	206
Sermo 363	Ik wil zingen voor de Heer	211
Sermo 379	Verlicht zoals een lamp	221
Sermo 380	Hoe kleiner hij leek, hoe groter hij bleek	229
Sermo 381	Hoogmoed en wanhoop	243
Sermo 385	Stappenplan van de liefde	246
Sermo 386	Vergeef uw vijand	254
Sermo 387	Reisgenoot en tegenstander	258
Sermo 389	Bidden met je handen	263
Sermo 390	Vergroot uw hebzucht	275
Sermo 392	Gun elkaar geen echtbreuk	278
Sermo 393	Oprechte bekering	284
Sermo 396	In het hart geborgen	288
Register		291
Over de vertalers		300

Inleiding

“Er was eens een man - ze zeggen dat het echt gebeurd is - niet rijk maar in feite toch welgesteld: weinig vermogen, rijk aan liefde. Toen hij eens een stuk grond verkocht had, gaf hij opdracht om een deel van de opbrengst aan de armen te schenken. En zo geschiedde. Maar toen kwam de duivel in actie om hem spijt te laten krijgen van zijn goede daad. Hij wilde dat die man uit onvrede vernietigde wat hij uit gehoorzaamheid aan goeds had gedaan. De duivel stuurde daarom een dief op die man af en ontnam hem zijn hele bezit, waarvan hij een klein deel aan de armen had gegeven. De duivel verwachtte grondig gevloek, maar hoorde woorden van lof. Hij verwachtte dat de man zou wankelelen, maar vond hem kaarsrecht overeind. Jazeker, de vijand wilde dat die man spijt kreeg en dat kreeg hij ook. Maar nu even opletten. Hij zei: ‘Arme stakker die ik ben, dat ik niet alles heb weggegeven! Want ik heb verloren wat ik niet heb weggegeven. Ik heb het immers niet neergelegd waar geen dief erbij kan!’”¹

Een mooi verhaal over een welgestelde man, die er spijt van heeft niet al zijn bezittingen aan arme mensen te hebben weggeschonken. Augustinus (354-430) vertelt het in een preek over naastenliefde. Die liefde tot de naasten en in het bijzonder de zorg voor de armen gingen hem als bisschop van Hippo Regius decennialang ter harte. Het is heel goed mogelijk dat de tijdsomstandigheden hem toen extra stimuleerden om de geschiedenis over die man te gebruiken. De preek wordt gedateerd in het jaar 411, kort na de plundering van de stad Rome door de Visigoten op 24 augustus 410. Die gebeurtenis had een vluchtelingenstroom tot gevolg naar enkele welvarende havensteden van de Romeinse provincies in Noord-Afrika, precies omgekeerd aan de stroom vluchtelingen die in onze dagen zoveel morele uitdagingen biedt aan de bevolking in Europa.

1 Vgl. *sermo* (s) 389,4 in deze bundel. Voor het overzicht van gebruikte afkortingen zie de praktische informatie achter de inleiding.

Augustinus en zijn tijdgenoten kenden geen publieke sociale vangnetten voor mensen in nood. De zorg voor de armen kwam vrijwel uitsluitend voort uit persoonlijke initiatieven en was in die tijd dikwijls het gevolg van kerkelijke aansporingen.² De kerk zag (en ziet) vrijgevigheid als een goed werk of een zogeheten *werk van barmhartigheid* en bracht die in verband met boetedoening voor gepleegde zonden of verricht onrecht. Bisschoppen zoals Augustinus hadden die wijsheid overigens niet van zichzelf, maar sloten zich daarin aan op de Bijbelse visie: “Doe je zonden teniet door vrijgevig te zijn!”³

In de illustratie met de welgestelde man verwerkte Augustinus bovendien enkele zinspelingen op een evangelische raad uit Jezus’ bergrede: “Verzamel voor jezelf geen schatten op aarde: mot en roest vreten ze weg en dieven breken in om ze te stelen. Verzamel schatten in de hemel. Daar vreten mot noch roest ze weg, daar breken geen dieven in om ze te stelen. Waar je schat is, daar zal ook je hart zijn!” (Mt 6,19-21; vgl. Lc 12,33-34).

Zielzorgers zoals Augustinus stimuleerden de geloofsgemeenschap nogal eens om royaal te zijn voor de armen. Hij zag vrijgevigheid als ondersteuning voor ons gebed. Door je naasten te helpen mag je hopen op Gods genade en zegen. Vrijgevigheid en naastenliefde vormen zo in zekere zin de basis voor het *bidden met je handen*. De dubbele gerichtheid ervan op de arme naast ons en op God in den hoge voorkomt dat rijke mensen prat kunnen gaan op betoonde vrijgevigheid. “We mogen niet hoog opgeven,” aldus Augustinus, “over onze daden en onszelf op de schouder kloppen, omdat wij mensen aan wie wij iets geven daarmee een weldaad bewijzen (...), want u moet goed beseffen en niet vergeten: u geeft, maar krijgt ook wat. U geeft wat mettertijd verloren gaat, u ontvangt wat voor eeuwig blijft. U geeft wat u al gauw zou weggooid, u krijgt iets om eeuwig van te genieten. U geeft om de honger van mensen te stillen, u ontvangt iets om in het gezelschap van de engelen te komen!”⁴

Het verhaal over de man die recht overeind bleef in de beproeving kan herkenning oproepen. Augustinus verwees namelijk bij een

2 Vgl. Brown 2012. Voor volledige bibliografische gegevens zie de literatuurlijst achter de inleiding.

3 Vgl. Da 4,24 in s. 289,3.

4 Vgl. s. 389,3.

andere gelegenheid naar dezelfde of vrijwel identieke gebeurtenis. De betreffende *sermo* werd waarschijnlijk enkele jaren later gehouden dan de preek die deel uitmaakt van deze bundel, maar werd al eerder in Nederlandse vertaling gepubliceerd.⁵ Een belangstellende lezer kan nu vrij eenvoudig de twee versies met elkaar vergelijken. Zo'n gemeenschappelijk raakvlak van twee preken speelt soms een rol in discussies over de vraag of een preek echt van Augustinus afkomstig is of dat we te maken hebben met plagiaat.⁶

Laatste *sermones*?

Dit boek bevat Augustinus' 22 laatste *sermones ad populum*. Niet de laatste in tijd, maar de laatste in nummer (358A-396). Deze bundel is dan ook een vervolg op de vorige uitgave met zijn preken over verschillende thema's, de *sermones de diuersis* 336-358.⁷ De preken van Augustinus kunnen dikwijls niet (nauwkeurig) worden gedateerd. In de ordening van de honderden bewaarde *sermones ad populum* zijn daarom andere factoren bepalend geweest dan die van de chronologie.

De numerieke volgorde werd in vernieuwde vorm voor het eerst doorgevoerd in de uitgave van de Benedictijnen van St.-Maurus, die vanaf 1683 in Parijs werd gepubliceerd en al in 1700 werd herdrukt. Die editie is sindsdien bekend als de mauristenuitgave. De mauristen verdeelden Augustinus' *sermones ad populum* over vier groepen.

De **eerste** groep bestaat uit preken over Bijbelteksten, de *sermones de scripturis*: tot deze groep behoren de preken met de nummers 1-183. Die preken staan in de volgorde van de behandelde Bijbelteksten zoals die voorkomen in de toen gebruikelijke Latijnse Bijbelvertaling, de zogeheten *Vulgaat*.⁸ De **tweede** groep bestaat uit preken voor het liturgisch jaar, de *sermones de tempore* met de nummers 184-272. Die preken staan

5 Zie s. 107A,6 in Gehlen-Springorum e.a. 2002, 146 en 2007, 170. Deze preek wordt gedateerd tussen 413 en 420.

6 Iets soortgelijks met een andere gevolgtrekking speelt rond Augustinus' s. 360B in deze bundel en s. 97A. Daarover verderop in deze inleiding.

7 Vgl. Gehlen-Springorum e.a. 2018.

8 In Nederlandse vertalingen zijn deze preken terug te vinden in Van Neer e.a. 2013 (s. 1-50); Van Neer e.a. 2004 (s. 51-94); Gehlen-Springorum e.a. 2002 (s. 94A-116 + 367); Gehlen-Springorum e.a. 2007 (s. 117-147A + 368); Gehlen-Springorum e.a. 2007 (s.148-150); Gehlen-Springorum e.a. 2011 (s. 151-162B) en Gehlen-Springorum e.a. 2013 (s. 162C-183).

in de volgorde van de belangrijkste liturgische feesten ten tijde van Augustinus: Kerstmis, nieuwjaarsdag, Epifanie, de veertigdagentijd vóór Pasen en de vijftigdagentijd van Pasen tot en met Pinksteren.⁹ De **derde** groep bestaat uit preken over heiligen, de *sermones de sanctis* met de nummers 273-335. Die preken staan in de volgorde van de dag waarop de betreffende heilige in Augustinus' tijd werd herdacht.¹⁰ In de **vierde** groep ten slotte zijn dan de al vermelde preken over verschillende thema's ondergebracht.

Sinds de mauristenuitgave uit 1683 zijn bij herhaling in bibliotheken met oude handschriften verloren gewaande preken van Augustinus teruggevonden. Ook ontdekte men geregeld aanvullingen op preken waarvan tot dan slechts fragmenten waren bewaard. Sinds de oprichting van het Augustijns Instituut in 1989 zijn bijvoorbeeld opzienbarende ontdekkingen gedaan in bibliotheken te Mainz en Erfurt.¹¹ De benedictijnen Cyrille Lambot (1900-1968) en Pierre-Patrick Verbraeken (1926-1992) hebben de preken die sinds de zeventiende eeuw door geleerden in verschillende bibliotheken zijn teruggevonden in het nummersysteem van de mauristen ingepast en letters aan de preeknummers toegevoegd. Andere geleerden zoals de benedictijn Germain Morin (1861-1946) en de augustijn Petrus Cornelius Mayer (*1929) zijn zulke preken steeds naar hun vindplaats of ontdekker blijven noemen en ordenen. Dat verklaart in moderne vertalingen van Augustinus' preken de vele dubbele aanduidingen. Het aantal bewaard gebleven *sermones ad populum* van Augustinus bedraagt op dit moment ongeveer zeshonderd. Geleerden schatten dat dit ongeveer 10 à 14 procent is van de preken die hij gedurende bijna veertig jaren heeft gehouden.¹²

- 9 Uitgebreide selecties van deze groep preken zijn gepubliceerd in Van Neer e.a. 1996 en Van Zaaen e.a. 2001. In de laatste uitgave is op p. 295-300 een tabel afgedrukt van de volledige nummerreeks *sermones de tempore* met verwijzingen naar uitgaven waarin de afzonderlijke preken in Nederlandse vertaling zijn terug te vinden.
- 10 In Nederlandse vertalingen zijn deze preken terug te vinden in Akkermans e.a. 2010 (s. 273-299C) en Akkermans e.a. 2014 (s. 299D-335M).
- 11 François Dolbeau publiceerde zijn vondsten in de stadsbibliotheek van Mainz vanaf 1990 eerst in vaktijdschriften. Later werden de zesentwintig *sermones* gebundeld in Dolbeau 1996. Het drietal Isabelle Schiller, Dorothea Weber en Clemens Weidmann publiceerden in de jaren 2008 en 2009 zes preken die zij hadden ontdekt in een bibliotheek te Erfurt.
- 12 Vgl. Schrama 1996, 20-21 en Van Zaaen e.a. 2001, 14-15.

De inhoud van deze bundel: *sermones de diuersis* 2

Zoals al aangegeven vormt deze bundel een vervolg op de vorige uitgave met Augustinus' *sermones de diuersis*. In deze groep preken heeft geen criterium meegespeeld voor de numerieke volgorde. Wel staan thematisch verwante preken min of meer bij elkaar. Voor de rest is verscheidenheid troef. Het onderstaande overzicht biedt daarvan een indruk:

Preeknummer:	Thema:
358A (= s.Morin 5)	het goede van barmhartigheid
359	donatisten
359A (= s.Lambot 4)	standvastigheid
359B (= s.Dolbeau 2)	gehoorzaamheid
360A (= s.Dolbeau 24)	Bijbelgebruik in controversen met donatisten en heidenen
360B (= s.Dolbeau 25)	aanwezigheid van niet-christenen tijdens de bouw van een kerk
360C (= s.Dolbeau 27)	donatisten
361	opstanding van de doden
362	leven na de dood
362A (= s.Erfurt 5)	opstanding van de doden
363	vers-voor-vers toelichting op Ex 15,1-21 (danklied van Mozes)
379	gedachtenis geboortedag Johannes de Doper (24 juni)
380	gedachtenis geboortedag Johannes de Doper (24 juni)
381	gedachtenis Petrus en Paulus
385	liefde
386	liefde voor de vijand
387	onderlinge terechtwijzing
389	naasteliefde
390	naasteliefde
392	huwelijk
393	bekering
396	bij de begrafenis van een jonge bisschop

Over de verscheidenheid van de preken in bovenstaand overzicht valt meer te vertellen, omdat die nog groter is dan in de vorige uitgave met de preken 336-358.

Ontbrekende preeknummers: wel of niet authentiek

Allereerst valt in het bovenstaand overzicht op dat er nogal wat nummers ontbreken.¹³ De vertalingen van 17 preken kregen namelijk al een plaats in eerder uitgegeven bundels. Zo werd *sermo* 367 over Lc 16,19-31 opgenomen in de bundel preken over teksten uit het Marcus- en het Lucasevangelie.¹⁴ *Sermo* 368 over Joh 12,25 kreeg zo een plek in de bundel preken over teksten uit het evangelie volgens Johannes.¹⁵ De *sermones* 369, 370, 371 en 372 zijn kerstpreken en werden opgenomen in de tweede bundel met preken voor het liturgisch jaar.¹⁶ De *sermones* 373, 374 en 375 zijn epifaniepreken en kregen in diezelfde bundel een plek.¹⁷ De *sermones* 375A, 375B, 375C en 376 en 376A zijn preken die gehouden zijn in de eerste week van de paastijd en werden zo eveneens in die bundel opgenomen.¹⁸ De *sermones* 377 (Hemelvaartsdag), 378 (Pinksteren) en 395 (Hemelvaartsdag) waren al opgenomen in de eerste bundel met preken voor het liturgisch jaar.¹⁹ Van *sermo* 392 ten slotte ontbreekt de eerste paragraaf, omdat die tegenwoordig als afzonderlijk authentiek preekfragment (s. 162B) wordt beschouwd en eveneens eerder werd vertaald en gepubliceerd.²⁰

Minder opvallend is dat bijna al die elders opgenomen preken met elkaar gemeen hebben dat gedurende kortere of langere tijd is gediscussieerd over de authenticiteit ervan. Ten tijde van de mauristen werden de preken met de nummers 363-396 in een afzonderlijke groep ondergebracht, de *sermones dubii*. Die groep werd op haar beurt ook

13 De 27 ontbrekende nummers zijn 360, 364, 365, 366, **367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 375A, 375B, 375C, 376, 376A, 377, 378**, 382, 383, 384, 388, 391, 394, en **395**. De **vet** gedrukte nummers zijn vertaald en in andere prekenbundels te lezen.

14 Gehlen-Springorum e.a. 2002, 260-262 (2007², 305-307).

15 Gehlen-Springorum e.a. 2007, 343-347.

16 Van Zaalen e.a. 2001, 191-206.

17 Van Zaalen e.a. 2001, 206-233.

18 Van Zaalen e.a. 2001, 234-244.

19 Van Neer e.a. 1996, 225-226, 244-246 en 226-228.

20 Vgl. Gehlen-Springorum e.a. 2011, 244.

Bidden met je handen

Sermo 358A¹

Zaaien in droefheid, oogsten in vreugde

Wat is barmhartigheid?

[1] Heel graag wil ik u, mijn dierbaren, wijzen op het goede van barmhartigheid. Jazeker, ik heb dikwijls ervaren dat u actief bent in allerlei soorten goede werken. Toch wil ik in deze preek een zorgvuldige bijdrage leveren over dit onderwerp.

De vraag luidt: wat is barmhartigheid? Niets anders dan de pijn van een ander in je hart. Het Latijnse *miser cordia* (barmhartigheid) komt van de pijn van een ongelukkig mens. Je hoort er twee elementen in: pijn (*miseria*) en hart (*cor*). Wanneer de pijn van een ander jou raakt en je hart treft, heet dat *miser cordia*.

Let maar op, dierbare broeders en zusters: alle goede werken die we tijdens ons leven doen hebben te maken met barmhartigheid. U geeft bijvoorbeeld brood aan een hongerige: doe dat vanuit een barmhartig hart, niet met minachting. Anders behandelt u iemand die uw gelijke is als een hond. Als u dus barmhartigheid betoont of brood geeft, voel dan mee met de hongerige. Als u drinken geeft, voel mee met de dorstige. Als u kleren geeft, voel mee met de naakte. Als u gastvrijheid verleent, voel mee met de reiziger. Als u op ziekenbezoek gaat, voel mee met de zieke.² Als u een overledene begraaft, voel mee met de dode.³ Als u een geschil bijlegt, voel mee met de ruziemakers.

Als wij houden van God en van onze naaste, doen we dit alles niet zonder hun pijn te voelen in ons hart. Dit zijn de goede werken die ons tot christenen bestempelen. Ja, de heilige apostel Paulus zegt: “Laten we dus, in de tijd die ons nog rest, voor iedereen het goede doen.”⁴ En wat zegt hij in dezelfde passage daarover nog meer? “Bedenk dit: wie

1 Onderwerp: het goede van barmhartigheid; tekst: Morin 1930, 606-607 (= s.Morin 5 = PL 2, 671-672). Vgl. Verbraken 1976, 179.

2 Vgl. Mt 25,31-46.

3 Vgl. Tob 2,1-9.

4 Gal 6,10.

karig zaait zal karig oogsten.”⁵ Hij begon met het zaaien en beloofde een oogst.

Alles komt goed

[2] Maar als u zaait, als u een werk van barmhartigheid doet, zaait u in tranen,⁶ omdat u lijdt met degene voor wie u dat doet. Ooit echter, na ons einde, zal dat zaaien van barmhartigheid niet meer nodig zijn. Want in dat rijk zullen de mensen, die het hier op aarde moeilijk hebben omwille van God, niet meer lijden. Inderdaad, aan wie geeft u bij die eindafrekening brood waar niemand honger heeft? Welke naakte wilt u kleden waar allen bekleed zijn met onsterfelijkheid? Aan wie kunt u gastvrijheid bieden wanneer allen in het vaderland zullen leven? Welke zieke gaat u bezoeken waar eeuwige gezondheid heerst?⁷ Welke dode wilt u nog begraven waar altijd leven is?⁸ Welke ruziemakers kunt u met elkaar verzoenen waar de vrede die ons hier beloofd is volmaakt is?

Daar zullen dus geen goede werken zijn, geen barmhartigheid. Waarom? Omdat u daar de volle schoven draagt⁹ en niet meer aan het zaaien bent. Laten we dus niet opgeven: we zaaien in tranen, dat wil zeggen met inspanning en pijn. U mag dan ook de werken van barmhartigheid niet opgeven, want u zult loon voor uw zaaien ontvangen! In de winter is zaaien zwaar, maar heeft de strengheid van de winter ooit een boer afgeschrikt om de oogst op de grond te gooien, met zo veel inspanning gezeefd? Hij zet door en gooit op de grond wat hij van de grond heeft opgeraapt, waar de grond is uitgezeefd. Hij zet door en gooit het op de grond, rillend van de kou, onvermoeibaar. Waarom is hij onvermoeibaar in de kou? Vertrouwen en hoop maken hem onvermoeibaar. Hij kan de oogst toch niet zien? Maar hij gelooft dat het gewas opkomt. Hij kan toch nog niet oogsten? Hij hoopt dat hij zal oogsten. En hij houdt de moed erin door dit vertrouwen, deze hoop: hij zaait, zwaar gebukt onder de kou, en weet zeker dat hij, als God het geeft, rijke vruchten zal kunnen plukken, in overeenstemming met zijn zware arbeid.

5 2 Kor 9,6. In tegenstelling tot wat Augustinus hier beweert haalt hij hier teksten aan uit twee verschillende brieven.

6 Vgl. Ps 125 (126),5.

7 Vgl. Mt 25,31-46.

8 Vgl. Tob 2,1-9

9 Vgl. Ps 125 (126),6.

Sermo 359¹

Eén in Christus

Hemelse taal

[1] De eerste lezing uit de Heilige Schrift, uit het boek met de naam *Ecclesiasticus* of *Jezus Sirach* gaf ons drie voortreffelijke adviezen mee, het overwegen meer dan waard: eensgezindheid onder broers en zussen, liefde voor de naasten en harmonie tussen man en vrouw.² Dat zijn inderdaad goede dingen, ze zijn weldadig en verdienen lof binnen menselijke verhoudingen. Maar in goddelijke zaken zijn ze nog meer van betekenis.

Wie is er nu niet blij met eensgezindheid onder broers en zussen? Maar helaas, binnen menselijke verhoudingen komt dit grote goed zelden voor: iedereen prijst het, zeer weinigen brengen het in praktijk. Gelukkig zij die bij zichzelf liefhebben wat zij ook bij anderen moeten prijzen. Er zijn geen broeders of zusters die eensgezindheid onder broers en zussen níet prijzen. Waarom is het eigenlijk zo moeilijk voor hen om eensgezind te zijn? Omdat zij strijden over aardse zaken, omdat zij *aards* willen zijn. Vanaf het begin heeft de zondaar te horen gekregen: “Aarde ben je, tot aarde keer je terug.”³ Dit moet het uitgangspunt van onze overweging zijn, we moeten deze woorden onderzoeken. De rechtvaardige moet juist het tegendeel hiervan te horen krijgen. Want als terecht tegen de zondaar is gezegd: “Aarde ben je, tot aarde keer je terug,” dan wordt tegen de rechtvaardige terecht gezegd: “Hemel ben je, tot hemel keer je terug.”

Of zijn de rechtvaardigen geen hemelen? Over de evangelisten is toch heel duidelijk gezegd: “De *hemelen* verhalen van Gods majesteit.”⁴ En dat het echt over hen gaat blijkt duidelijk uit het vervolg: “Het

1 Onderwerp: donatisten; plaats: de basilica Florentia in Diarrhytus, het tegenwoordige Bizerta; datum: 411 of 412; tekst: M 1700, V 975-980 (= *PL* 39, 1590-1597). Vgl. Verbraken 1976, 194.

2 Vgl. Sir 25,1.

3 Gn 3,19.

4 Ps 18 (19),2.

uitspansel roemt het werk van zijn handen.”⁵ Wie hij *hemelen* noemde, noemde hij ook *uitspansel*. “De dag zegt het voort aan de dag die komt, de nacht vertelt het door aan de volgende nacht. Toch wordt er niets gezegd, geen woord gehoord, het is een spraak zonder klank.”⁶ Wie spreekt er dan eigenlijk, wil je weten. Het enige antwoord kan zijn: de hemelen. Dat werd gezegd over de apostelen, dat werd gezegd over de verkondigers van de waarheid. Daarom gaat het zo verder: “Over heel de aarde gaat hun stem, tot aan het einde van de wereld hun taal.”⁷

Er wordt niets gezegd, geen woord gehoord, het is een spraak zonder klank.⁸ Maar toen de Heilige Geest over hen kwam en God de hemelen ging bewonen die Hij van stof gemaakt had, begonnen zij te spreken in alle talen, zoals de Heilige Geest hun ingaf.⁹ Daarom staat er: “Er wordt niets gezegd, geen woord gehoord, het is een spraak zonder klank.” En toen werden ze uitgezonden om het evangelie te prediken onder alle volkeren. Vandaar de woorden: “Over heel de aarde gaat hun stem, tot aan het einde van de wereld hun taal.” De taal van wie? Van de hemelen, tegen wie terecht gezegd wordt: “Hemel ben je, tot hemel keer je terug.” Net zoals tot de zondaar terecht gezegd wordt: “Aarde ben je, tot aarde keer je terug.”

Tweedracht door het aardse

[2] Als broeders en zusters eensgezind willen zijn mogen ze dus niet van het aardse houden. En als ze dat werkelijk willen, mogen ze ook niet aards zijn. Laten zij op zoek gaan naar een bezit dat niet verdeeld kan worden, dan zullen ze altijd eensgezind zijn. Hoe ontstaan broedertwisten eigenlijk? Waardoor wordt hun onderlinge liefde verstoord? Hoe kan het dat ze uit dezelfde schoot komen en niet dezelfde geest hebben? Dat komt omdat ze krom staan,¹⁰ in hun hart. Iedereen kijkt alleen naar zijn eigen deel en slooft zich uit om dat zo goed en zo groot mogelijk te maken. Zijn bezit wil hij alleen voor zichzelf hebben, samen met zijn broeder bezit hij verdeeldheid.

“Wat een mooi bezit, van wie is het?”

5 Ps 18 (19),2.

6 Ps 18 (19),3-4.

7 Ps 18 (19),5.

8 Ps 18 (19),4.

9 Vgl. Hnd 2,1-4.

10 Vgl. Lc 13,11.

Van ons.

“Wat een groot bezit!” Zo begint het altijd. “Is het helemaal van jou, broer?”

Nee, ik heb een partner hier. Maar als God het wil, zal hij zijn aandeel aan mij verkopen.

Wie wil vleien, antwoordt: “Dat geve God!”

Wat moet God geven? Dat de partner onder druk wordt gezet en zijn aandeel aan hem verkoopt? Laat God dat maar geven. Een goed idee, laat God het maar uitvoeren. “Want de zondaar wordt geprezen om de verlangens van zijn ziel, en wie onrecht doet wordt gezegend.”¹¹

Wat is slechter dan rijk willen worden over de rug van de arme? En toch komt dit vaak voor: wie slecht doet wordt gezegend! Misschien is het die man gelukt, heeft hij forse druk op de ander uitgeoefend, hem het vuur na aan de schenen gelegd. En dan niet zomaar een partner, nee, misschien wel zijn broer. “Het is beter dat ik het koop dan zo maar een vreemde.” De ander laat zich gemakkelijk overtuigen, en als hij rechtvaardig is vindt hij troost. Dan moet hij naar de schrifttekst luisteren die hij zojuist gehoord heeft. Hij gaat gebukt onder gebrek, zijn broer kent overvloed. Maar een overvloed aan aardse zaken en een gebrek aan gerechtigheid. Let eens op, man van aarde, wat die arme te horen krijgt: “Wees niet bevreesd als iemand rijk wordt, een groter huis heeft en meer weelde. Want bij zijn dood kan hij niets meenemen.”¹²

Jij bent arm, houd jij je maar vast aan wat je niet verliest bij je dood en wat je zult verwerven wanneer je eeuwig leeft. Houd vast aan de gerechtigheid, ga daar geen spijt van krijgen. Ben je bedroefd omdat jij arm bent op aarde? Arm was hier toch wie de aarde gemaakt heeft? De Heer jouw God troost je, jouw schepper troost je, jouw verlosser troost je. Je wordt getroost door een niet-hebzuchtige broer. Jazeker, die Heer van ons wilde onze broer zijn. Hij alleen is zonder twijfel de meest betrouwbare broer, met Hem kun je eensgezindheid bezitten. Ik noemde Hem niet-hebzuchtig, maar misschien blijkt Hij dat toch wel te zijn. Hij is hebzuchtig, maar Hij wil óns bezitten, óns verwerven. Voor ons betaalde Hij een hoge prijs: zichzelf. Een prijs waaraan niets kan worden toegevoegd. Hij gaf zichzelf als prijs en werd onze verlosser. Hij gaf zichzelf als prijs, ja, maar niet in de zin dat de vijand ons vrijliet

11 Ps 10,3 volgens de Latijnse tekst.

12 Ps 48 (49),17-18.

en Hem daarvoor in ruil kreeg. Hij gaf zich over aan de dood om de dood te doden. Inderdaad, met zijn dood doodde Hij de dood, maar Hij werd niet gedood door de dood. En door de dood te doden heeft Hij ons bevrijd van de dood. De dood leefde toen wij stierven, hij zal sterven als wij leven, wanneer tot hem gezegd zal worden: “Dood, waar is je overwinning?”¹³

Altijd iets geven

[3] Die broer, onze Heer, werd te hulp geroepen door de ene broer tegen de andere. Ze waren het niet eens over een stuk grond, en die ene broer zei: “Heer, zeg tegen mijn broer dat hij de erfenis met mij moet delen!¹⁴ Hij heeft alles genomen, hij wil mij mijn aandeel niet geven, hij ziet me niet staan, misschien luistert hij naar U.” Wat had de Heer daarmee te maken? Wij kleine mensjes denken klein, wij kruipen over de aarde, zijn zomaar neergezet in dit leven. We willen niemand teleurstellen - en meestal stellen we des te meer teleur. Wat zouden wij zeggen? “Kom, broeder, geef uw broer zijn aandeel.” Maar nee, dat zei de Heer niet. En bestaat er iets rechtvaardigers dan Hij? Wie kan er al zo’n rechter vinden om te hulp te roepen tegen de hebzucht van zijn broer? Was die man niet vreselijk blij eindelijk iemand gevonden te hebben die hem krachtig kon bijstaan? Zonder twijfel hoopte hij op een krachtige helper, hij zei tegen die rechter: “Heer, zeg tegen mijn broer dat hij de erfenis met mij moet delen!” Maar wat antwoordde Jezus? “Beste man, wie heeft Mij als bemiddelaar over jullie erfenis aangesteld?”¹⁵ De Heer wees hem af, Hij gaf hem niet waar hij om vroeg, Hij bewees hem geen gratis gunst.

Wat was daar nu zo moeilijk aan? Wat had de Heer daarmee te verliezen? Wat was eigenlijk het probleem van die gunst? Hij deed het niet. En die woorden dan: “Geef aan ieder die iets van je vraagt?”¹⁶ Hij, ons voorbeeld voor onze manier van leven, Hij deed het niet! Waarom zouden wij dat dan doen? Waarom zouden we iets geven wat geld kost als we niet eens een gunst bewijzen die niets kost, waar we niets aan uitgeven, waar we niets mee verliezen? De Heer deed het niet, en toch gaf

13 1 Kor 15,55.

14 Lc 12,13.

15 Lc 12,14.

16 Lc 6,30.